

Hvad er Bibliotekscentralen?

Bibliotekscentralen er en selvejende institution for såvel folke- og skolebiblioteker som forskningsbiblioteker.

Bibliotekscentralen drives forretningsmæssigt for midler, der skaffes ved salg af produkter og service, først og fremmest til kommunernes biblioteker.

Bibliotekscentralen udarbejder redskaber eller yder service til:

1. bibliotekets valg af bøger og andre materialer (seddelfortegnelser, anmeldelser)
2. bibliotekets indkøb af bøger og andre materialer
3. bibliotekets katalogapparat (katalogkort, kataloger i bogform og på mikroform)
4. læservejledning og PR
5. biblioteksblanketter
6. lydbøger

Alle biblioteker er i større eller mindre udstrækning kunder hos Bibliotekscentralen, som er opstået og drives ud fra ønsket om en rationalisering af det danske biblioteksvæsen. Derfor koncentrerer Bibliotekscentralen sig om serviceydelser på områder, hvor central fremstilling er billigere eller af højere kvalitet, end der kan opnås lokalt. En del af Bibliotekscentralens serviceydelser er desuden kun økonomisk overkommelige, når de har et stort antal biblioteker som grundlag.

Seddelfortegnelser - et praktisk værktøj

1. Bibliotekets valg af bøger og andre materialer.

Bibliotekscentralen udarbejder "Dansk Bogfortegnelse", som hver uge giver oversigt over alle nyudgivne bøger i Danmark.

Samtidig med denne redaktion udvælger Bibliotekscentralen de bøger, der skønnes at være af almen interesse for bibliotekerne

i deres bogvalgsarbejde. Disse bøger katalogiseres af Bibliotekscentralen, og informationer om dem udsendes uge for uge til bibliotekerne i form af såkaldte "seddelfortegnelser".

Disse seddelfortegnelser er blanketsæt, der med det mindst mulige arbejde kan anvendes som bestillingsseddel til bøger og trykte katalogkort, bestillingskopi o.s.v. Seddelfortegnelserne kan anvendes, uanset hvilke leverandører man bruger, og er i sig selv en rationalisering af stor betydning.

Indbindingscentralens tilbud er indarbejdet i seddelfortegnelserne over danske bøger, og Indbindingscentralens grønne "lek-tørudtalelser" medfølger.

Ligesom tilfældet er med danske bøger, opererer Bibliotekscentralen med specielle seddelfortegnelser, når det gælder andre materialer: udenlandske bøger, grammofonplader og musikkassetter, noder og av-materialer.

Det bør understreges, at Bibliotekscentralens udvælgelse af materialer til seddelfortegnelserne udøves efter det bedste faglige skøn, og under medvirken af konsulenter fra det praktiske biblioteksarbejde, men det er under alle omstændigheder det enkelte bibliotek, der foretager valget af materialer til sin egen virksomhed.

Til støtte ved bogvalget udsender Bibliotekscentralen kopier af samtlige boganmeldelser fra 10 danske dagblade. Derved spares bibliotekerne for et stort klippearbejde, og det centrale system har i øvrigt den fordel, at anmeldelserne registreres på en sådan måde, at de nemt kan journaliseres og findes frem.

For av-materialer udarbejdes der fyldige "av-beskrivelser" beregnet for skolebiblioteker.

Når det drejer sig om udenlandske bøger, tidsskrifter m.v. foretager Bibliotekscentralen et meget stort opsyningsarbejde i ca. 200 udenlandske tidsskrifter, foruden et stort antal aviser m.v. for at finde frem til de bøger, som et dansk publikum måtte være interesseret i.

Hver 14. dag udsendes lister over udvalgte bøger på engelsk, tysk, fransk, svensk og norsk. De er forsynet med korte gengi-

velser af anmeldelserne og andre relevante oplysninger. Listerne løber op til 8000 titler på årsbasis. Det ville være utænkeligt at udføre et så grundigt opfølgings- og udvælgelsesarbejde på det enkelte bibliotek.

2. Bibliotekets indkøb

Et andet meget væsentligt mål for den centrale service er at give bibliotekerne mulighed for at købe bøger og andre materialer fuldt klargjort til udlån.

På bogområdet yder Indbindingscentralen denne service i tæt samarbejde med Bibliotekscentralen, således at rygtitler og udlånsudstyr m.v. altid er i overensstemmelse med den centrale katalogisering og alle de forskellige bibliotekskataloger.

Tilsvarende leverer Bibliotekscentralen grammofonplader og musikkassetter samt egne lydbøger med fuldt biblioteksudstyr.

På av-området er der indgået en aftale med producent- og forhandlerforeningerne om, at de enkelte producenter eller leverandører sørger for biblioteksudstyr i overensstemmelse med de gældende normer. Firmaerne kan fra Bibliotekscentralen få en "forkatalogisering", der sikrer, at titelpåtryk, udlånsudstyr m.v. indeholder de rigtige informationer i den rigtige form.

Disse centrale leveringstilbud betyder, at det enkelte bibliotek med mindst mulig arbejdsindsats til absolut konkurrencedygtig pris får god kvalitet og sikkerhed for overensstemmelse med gældende normer og standarder, så opstillingen i biblioteket bliver rigtig og fungerer sammen med hele katalogapparatet.

3. Bibliotekets katalogapparat

Bibliotekscentralen katalogiserer på årsbasis ca. 8000 danske bøger, ca. 1200 udenlandske bøger, ca. 3000 grammofonplader og kassetter, ca. 800 noder og ca. 500 av-materialer.

Registreringen af disse mange katalogiseringer sker på edb, hvor oplysningerne lægges ind i en database, BC-basen. Det sker fra 30 skærmterminaler, og BC-basen indeholder ca. 280.000 titler.

Edb-systemet har indlysende fordele. Når en titel først er registreret, kan den samme katalogisering bruges igen og igen i en lang række produkter, hvad enten det drejer sig om seddelfortegnelser, katalogkort, bibliografier m.m. og uanset om produktet udgives i trykt form eller mikroform.

BC-basen vil være grundlaget for den videre udvikling inden for biblioteks-edb, idet databasen også skal levere oplysninger til senere administrative systemer.

I dag bruger det enkelte bibliotek først og fremmest den centrale katalogisering til publikumskartoteket i form af trykte katalogkort og til det interne arbejdsredskab "hyldelisten", der giver personalet overblik over bibliotekets bøger. Det samlede kortsalg udgør næsten 6 mio. stk.

Flere biblioteker får i dag deres katalog på mikrofilm. En sådan film kan rumme oplysninger om et overordentligt stort antal titler og læses på et læseapparat, som er meget let at betjene. Det må forudses, at mikrokort og mikrofilm vil komme til at spille en voksende rolle i bibliotekernes katalogservice. Bibliotekscentralen er klar til at følge bibliotekernes udvikling op på dette område, og har bl.a. anskaffet udstyr til produktion af mikroprodukter på basis af edb-udskrifter.

I børne- og skolebibliotekerne bruges kataloger i bogform, som udsendes i nye udgaver hvert år. Disse kataloger er fælleskataloger, hvor indholdet bestemmes af flere bibliotekers indkøb. Bogformen gør det muligt at købe flere eksemplarer og dermed sprede kataloget til de forskellige betjeningssteder.

4. Vejledning og PR

Bibliotekscentralen udgiver en lang række plakater, pjecer og mindre kataloger for at understøtte det enkelte biblioteks PR-arbejde, for at inspirere folk til læsning og for direkte at vejlede de lånere, der ønsker det, enten det nu drejer sig om vejledning i benyttelse af biblioteket eller om vejledning i bogvalget. Nogle af pjecerne kan give lyst til at gå i gang med et eller andet, andre kan give anvisning på at gå mere i dybden med et emne. De fleste af pjecerne er beregnet på uddeling til interesserede, mens andre er beregnet til brug på stedet.

Nogle kataloger viser et bredt udsnit af litteraturen, andre

sigter på bestemte emnekredse. Der er kataloger for børn, unge og gamle og for svagtseende og læsehæmmede m.m.

Disse hjælpemidler kan ikke erstatte alle lokale initiativer, men den fælles løsning betyder både billigere og i en mere professionel standard end det mange steder er muligt at fremstille pjecerne selv. De fælles produkter kan af de enkelte biblioteker indpasses i en lokal sammenhæng.

Blanketter

Trykning og udformning af standardformularer er et væsentligt felt for Bibliotekscentralen. Det drejer sig blandt andet om hjemkaldelsesblanketter, reserveringsblanketter, lånerkort, blanketter til interurbane lån og meget mere.

Bibliotekscentralen har ingen myndighed på dette område, men standardformularerne har utvivlsomt haft en stor betydning for udformningen af bibliotekernes blanketter og dermed for ensartetheden i danske folke- og skolebiblioteker. Heldigvis er det da også et flertal af biblioteker, der køber deres blanketter hos Bibliotekscentralen og dermed bidrager direkte til fællesskabet.

Lydbøger

Bibliotekscentralen udgiver omkring 150 lydbøger om året. Der er tale om både fag- og skønlitteratur for børn og voksne, indlæst uforkortet på kasettebånd. Lydbøgerne henvender sig til personer med syns- eller andre handicaps, der forhindrer dem i at læse almindelige bøger.

Udvælgelsen foretages af et rådgivende udvalg efter ønsker, der kommer fra bibliotekerne. Udgivelsen koordineres med Statens Bibliotek for Blinde og forlagene for at undgå dobbeltudgivelser.

Standarder

Bibliotekscentralen har ansvaret for standarder på katalogiseringsområdet for folke- og skolebiblioteker. Reglerne for beskrivelse af bøger og andre biblioteksmaterialer (katalogiseringsregler) udarbejdes og vedligeholdes på basis af internationale regler. Udarbejdelsen sker i et fællesudvalg mellem folke- og forskningsbiblioteker. Bibliotekscentralen udgiver regølværkerne.

På samme måde udarbejdet og ajourfører Bibliotekscentralen det klassifikationssystem, Decimalklassedeling, som alle folke- og skolebiblioteker anvender ved samlingernes opstilling og som emnesystem i katalogerne.

Hvad gør Bibliotekscentralen for biblioteksvæsenet?

Nationalbibliografien

Ethvert land bør have en nationalbibliografi, der registrerer den samlede nationale produktion af bøger, av-materialer m.v. Denne opgave er her i landet delt mellem Det kongelige Bibliotek og Bibliotekscentralen, som har et udstrakt samarbejde.

Mest kendt er "Dansk Bogfortegnelse" som publiceres hver uge i tidsskriftet "Det Danske Bogmarked", og som senere udgives i måneds-, års- og flerårsfortegnelser.

Bogfortegnelsen bruges som hjælpemiddel både af boghandlere og biblioteker, når en kunde eller en låner beder om den og den bog. Så kan det hurtigt verificeres, om bogen eksisterer.

De fleste forlag sender eksemplarer direkte til Bibliotekscentralen.

Om registreringen i "Dansk Bogfortegnelse" kan ske samtidig med, at de enkelte bøger er i boghandelen eller lidt senere, afhænger helt af, hvor hurtige forlagene er til at sende eksemplarer til Bibliotekscentralen.

Der udgives imidlertid også mange offentlige og private publikationer. Det drejer sig idag om lidt over halvdelen af samtlige publikationer. Oplysninger om dem kommer ad mange forskellige kanaler. Et sikkerhedsnet er bestemmelsen om pligtaflevering til Det kongelige Bibliotek, som alle trykkerier skal aflevere et eksemplar til. Herfra indsendes bøgerne til Bibliotekscentralen.

Når bogfortegnelsen kan udsendes så præcist og så hurtigt efter afslutning af de perioder, den dækker, skyldes det, at de bibliografiske data om bøgerne lægges ind i BC-basen, samtidig med at man får bøgerne i hænde og begynder at beskrive dem.

Bibliotekscentralen modtager et tilskud fra Rådighedssummen for

bibliotekernes fællesopgaver til det nationalbibliografiske arbejde.

Biblioteksdata

Bibliotekscentralen er indgået i et samarbejde om en koordineret indførelse og anvendelse af edb indenfor det danske biblioteksvæsen. Samarbejdet foregår indenfor Biblioteksdata, der også omfatter Bibliotekstilsynet, Indbindingscentralen, Kommunedata og Kommunernes Landsforening. Kommunernes Landsforening og Bibliotekstilsynet er opdragsgivere, Bibliotekscentralen, Indbindingscentralen og Kommunedata de ansvarlige.

Den gensidige afhængighed

Produkter og serviceydelser sælges til brugerne - i de fleste tilfælde kommunerne - og til priser, der kalkuleres forretningsmæssigt, således at nødvendig driftsformue sikres, og nødvendige midler til udviklingsarbejde og anden investering i fremtiden tilvejebringes. Der er i det sidste årti investeret betydelige summer i udviklingsarbejde i forbindelse med Biblioteksdata.

Markedet er hovedsagelig kun 200 kommuner med heltidsbetjente biblioteker, hvoraf igen en del er ret små. Det lille antal aftagere betyder, at priserne er meget følsomme selv for små svingninger i abonnenttallet.

Det betyder igen, at både Bibliotekscentralen og landets biblioteker er stærkt afhængige af en stor opslutning omkring centralens arbejder. Falder tilslutningen, kan priserne stige eller også må der indføres begrænsninger i produkter og tjenesteydelser. Og det vil hurtigt medføre merarbejde i bibliotekerne.

Dette understreger vigtigheden af Bibliotekscentralens brugerkontakter, og af at kommunernes og bibliotekernes ønsker og holdninger kanaliseres ind i institutionens styrelse så koordineret og effektivt som muligt.

Det faglige indhold i Bibliotekscentralens ydelser bestemmes i samråd med 15 stående, rådgivende udvalg for lige så mange forskellige serviceområder. Medlemmerne af disse udvalg er praktiserende bibliotekarer, der repræsenterer forskellige bibliotekstyper, herunder også skole- og forskningsbiblioteker, og som re-

præsenterer bibliotekarbejdets forskellige specialer. Disse rådgivende udvalg er idegivende og skal løbende følge virksomheden kritisk.

Kommunernes indflydelse på Bibliotekscentralen

Bibliotekscentralens vedtægter siger følgende i §2:

Bibliotekscentralen ledes af en bestyrelse bestående af:

1 repræsentant for Rigsbibliotekarembetet

1	-	-	Bibliotekstilsynet
1	-	-	Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne
1	-	-	Kommunernes Landsforening
9	-	-	Danmarks Biblioteksforening
2	-	-	Danmarks Skolebiblioteksforening
1	-	-	Bibliotekscentralens personale

De af Danmarks Biblioteksforenings udpegede medlemmer skal repræsentere forskningsbiblioteker, biblioteksudvalgsmedlemmer og medarbejdere ved centralbiblioteker, øvrige folkebiblioteker og børnebiblioteker.

De af Kommunernes Landsforening, Danmarks Skolebiblioteksforening og Danmarks Biblioteksforening udpegede repræsentanters funktionsperiode er 4 år, således at ny udpegning finder sted snarest efter et kommunevalg.

Kommunerne er altså repræsenteret dels gennem de af Danmarks Biblioteksforening valgte 9 repræsentanter, dels gennem de af Danmarks Skolebiblioteksforening valgte 2 repræsentanter og dels gennem Kommunernes Landsforenings repræsentant.

Bibliotekscentralen udsender en fyldig årsberetning, der også indeholder oversigt over regnskab.

Bestyrelsen har ansvar for institutionens regnskab og godkender budgetter. Bestyrelsen behandler i denne sammenhæng de overordnede økonomiske og politiske linier, og lægger dermed rammerne for det faglige indhold i virksomheden, og for den faglige planlægning på længere og kortere sigt.

Personale, omsætning, adresse, telefon

Administrerende direktør: Asger Hansen. Der er ansat 167 personer. I det sidste offentliggjorte regnskab - fra 1980 - udgjorde omsætningen eksklusive datterselskabet BC Inventar ca 48 mio. kr.

Bibliotekscentralen

Telegrafvej 5

2750 Ballerup

Telefonnummer (02) 97 55 55.